

K84.06 (= Kapa)
K-37

222048 9

BAYDIMAT KEÇERUK

BAYDİMAT KEÇERUK

SURATÇI
U. MİHALANI

KARAÇAY-1993

222078 + +
 КАРАЧАЕВ - ЧЕРКЕССКАЯ
 РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
 ДЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА
 357100 г. ЧЕРКЕССК

К 480300000—001 без объявл.
 5Ф9(03)—93

ISBN 5—900626—01—6

© Кеçерукланы Байдымат
 © Kitap basma «AMINAT»

CÜREK CILTINLERIMI, MINGI TAUNU
 BALHAM SÜTÜ BLA BIRGE, TÜRKDE, ARABDA,
 AMERIKADA... CAŞAĞAN AHLUÇUĞLARIMA
 SAUGAĞA BEREME

B. KEÇERUK
 Qapkažiya

222048 + +
КАРАЧАЕВО — ЧЕРКЕССКАЯ
РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ДЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА
357100 г. ЧЕРКЕССК

К 4803000000—001 без объявл.
5Ф9(03)—93

ISBN 5—900626—01—6

© Кеçерукланы Байдымат
© Kitap basma «AMINAT»

CÜREK CILTINLERIMI, M I N G I T A U N U
BALHAM SÜTÜ BLA BİRGE, TÜRKDE, ARABDA,
AMERIKADA... CAŞAĞAN AHLUÇUQLARIMA
SAUĞAĞA BEREME

B. KEÇERUK
Kapkaziya

Keçeruklanı Seit-Mazannı kızı Baydımat Karaçaynı köçgünçülük zamanında, 1949 cıl, Kırgızstanda tuuğandı.

Medisina bilim alıb, eki ming sabıyçıkge kindik analık, etgendi.

«Eki ming kindik kesdim-
Eki ming culduz candı!
Eki ming alğış aytıb,
Ança bir suuab aldım.

Eki ming alğışma
Eki ming col açılśın,
Eki ming adamçığım
Ança bir küuanç caysın!»...

Bu tizginleni cazğan taulu tıśırıunu kesini ençi «culduzçukları» da — kızı bla caşı — bardı.

Baydımat çığarmaçılık işni bek süedi. Ertdeden beri sabıylege, tamada kauumğa da atab, nazmula, cırla, hapaarla cazadı. Talay nazmu kitabı bardı. Anı çığarmaları okuu-bilim bergen kitablağa da kirgendile, Karaçaynı tıśında: Malkarda, Kırgızstanda, Kazahstanda, Dağıstanda, Moskvada... basmalanadıla.

AYT,
DESEGİZ,
AYTAYIM

AYT, DESEGİZ, AYTAYIM!

Ayt, desegiz, aytayım
Men bir seyir nazmuçuk;
Anasını ızından
Uçub ketdi buzouçuk —
Bulutlağa cetdile,
Anda otlab keldile!

Ayt, desegiz, aytayım,
Başha türlü nazmuçuk;
Kün isside, issileb,
Suuğa kirdi kozuçuk.
Kölnü, içib, etdi çok,
Qarınçığı boldu tok!

Ayt, desegiz, aytayım,
Bir alamat nazmuçuk:
Kökden tüşüb tüyreldi
Kökregime culduzçuk,
Keçe-kün da canıb, ol
Caritadı bizge coll!

Ayt, desegiz, aytayım,
Entda billay nazmuçuk
Dersge barıb, birleni
Cıyıb kelir kişiuçuk...
Üçge törtnü koşsang on
Boladı der, sanab, ol!

Ayt, desegiz, aytayım,
Men bir kerti nazmuçuk;
Aftobuznu cürütüb
Aylanadı tonguzçuk,
Svetoformu kılığın
Sorsang, cutar cuuabın!

Ayt, desegiz, aytayım,
Ahır kere nazmuçuk:
Endi, tengim, arıdım,
Kesing bolçu nazmuçu,
Süyseng-alda, süyseng-koy,
Bardırılısın nazmu toy!

SAUGA

Karnaşçıgıma kızıl dariyden
Men alıo kölek tikgenme,
Tuuğan kününde, quandırırğa,
Sau cırt!-deb, sauga etgenme.

Tüymeleri ua-culduzçuklaşa-
Cıltıraydıla keçe-kün,
Auşdurayık!-deydi, caratıb,
Can tengi, bere börkçügün.

Karnaşçıgım a, ıšarmış karab,
Bıllay cuuab bergendi:
Auşdurmayma! Bu ariu kölekni
Egeçim manga tikgendi!

KARILGAÇ

Uzak, cerden, açaymay,
Kaytub keldi karılgaç,
Uyaçığın cılıtsın -
Eşikleni arı aç!

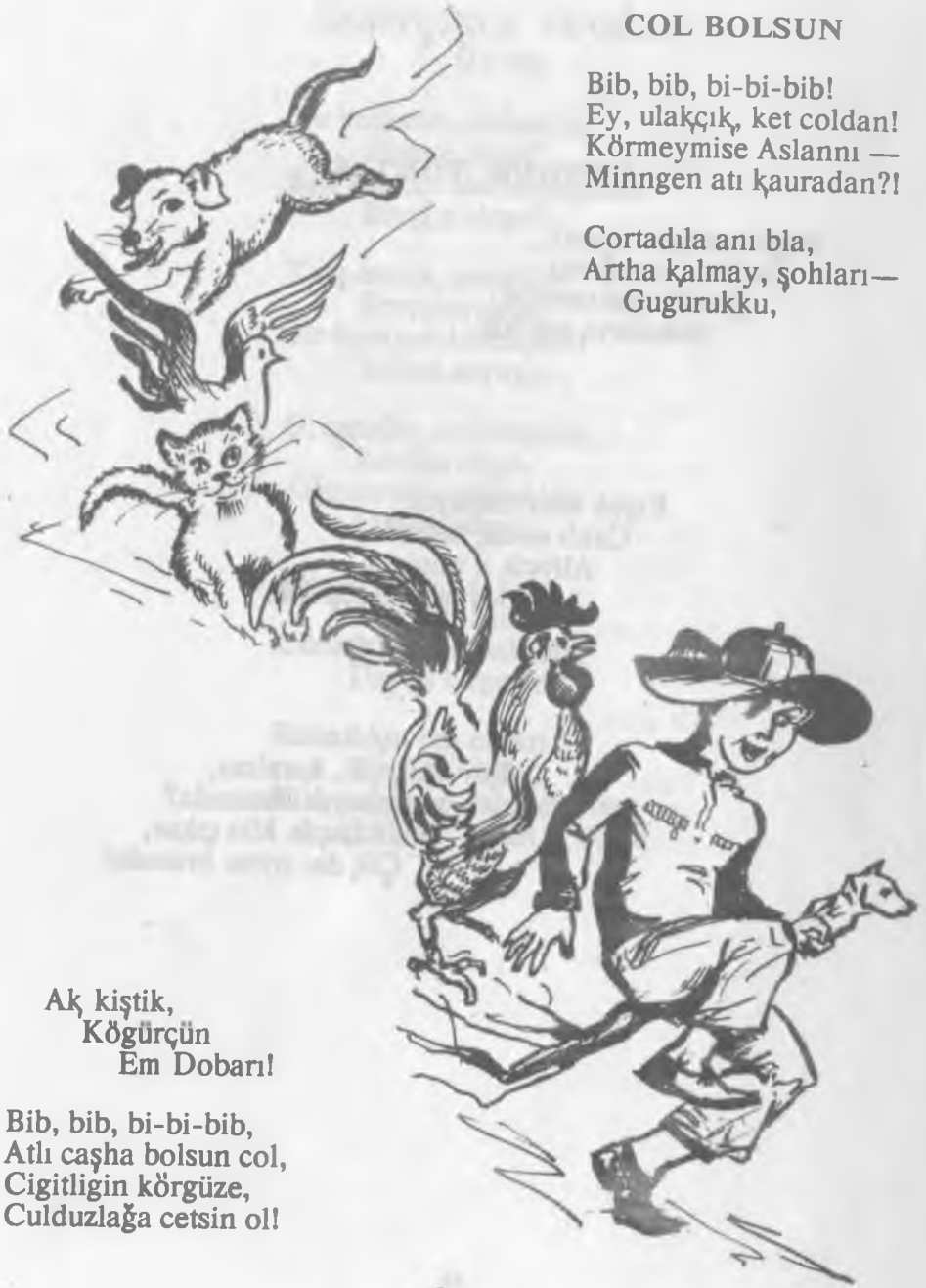
Uyaçığın cılıtsa,
Balaçıkla bolurla!
Ala ösüb, arbazda
Uçub, cırlab tururla.

Cırlarına ürensek,
Uçarğa da bolurbuz!
Eşikleni arı aç -
Uyge kirsın karılgaç...

COL BOLSUN

Bib, bib, bi-bi-bib!
Ey, ulakçık, ket coldan!
Körmeymise Aslannı —
Minngen atı ҡauradan?!

Cortadıla anı bla,
Artha ҡalmay, şöhları—
Gugurukku,

Aq kiştik,
Kögürçün
Em Dobarı!

Bib, bib, bi-bi-bib,
Atlı caşha bolsun col,
Cigitligin körgüze,
Culduzlağa cetsin ol!

CANGUR TOHTASA

Bü gün cangur kuyadı,
Baçalanı suğara:
Şuuuldayla terekle,
Buğuların suu ala.

Kıştık tatlı cuklaydı,
Catıb omak beşikde,
Aliyçik a cılaydı,
Oynayım deb, eşikde.

Koy, Aliyçik, kuralma,
Kim oynaydı cauumda?
Bulut kaçıb, kün çıkşa,
Çık da, oyna oramda!

SABIYÇIKLE TUUGAN ÜYDE

Ne bolğandı, balaçıkla,
Bügece sizge?
Bılay kucur nek «cırlaysız»
Barıgız birge?!

Tınç eterça, emizikle
Bereyim sizge,
Bir qarayım kesekçikni
Bolluk seyirge...

O, cırğaz, culduzçukla,
Barıgız birge,
Alğış katlay, diricorluk
Eteyim sizgel..

Kün tiedi, qanat kere,
Ana cürekge,
Cürütürme bu maqamnı
Dayım birgeme

Rahatlıkni baş cırları
Kirib har üyge,
Kün da batsın, tang da atsın —
CAŞAU — SABIYGE!

EKI CAŞCIK

— Afrikada bolğanma men! —
Dedi, küle, Mahtaubiy.
— Sarıubekni kördüngmü da?! —
Deb qadaldı Hasanbiy.

— Qalay kucur adamsa sen!
Körgen oğay, men anı
Sanga aytıb bereyimmi
Auuzundağı tiş sanın?!

— Entda hezat körgen eding? —
Dedi, kıza, Hasanbiy.
— Entda? Eki başlı cılan bla
Sermeşgenem, ollahiy!

Ma dağıda Afrikada
Kengurula men kördüm,
Cırafını da cerledim!
Iynanmasang,
iynanma sen.

Ol cıraf bla,
cer-suu köre,
Talay künnü aylandım...
Ma dağıda maymulla bla
Men bugünçak oynadım.

Bek suklanıb, Hasanbiy
Tıngılaydı hapağa,
Haparçı ua, itni kôrüb,
Madar izleydi kaçarga.

— Andan sora ne boldu da?! —
Deb sorğanlay Hasanbiy,
— Aşığama,
ket arı!-dey,
Kaçıb ketdi Mahtaubiy.

It a,
kelib,
Hasanbiyni
Üsün-başın caladı
Ma dağıda, aytsağız a,
Ol nezatha caradı?!

SIZNIKI UA?

Bizni kiştik allay edi:
Çıçanlanı tuta edi,
Tuthanlıkğa, cutmay edi,
Bosağağa ata edi,
Seyirlikge qaray edi,
Mahtasaq a-canlay edi,
Köz terekge bara edi,
Çıpçıqlanı maray edi,
Süyse, künde cuklay edi,
Erikse ua, qayta edi,
Gözençikni aç a edi,
Sütbaşıdan calay edi,
Tauuşlağa tınglay edi,
Adam körse, qaça edi,
Kiştigibiz allay edi!
Sizniki ua

qallay edi?

ACAŞHAN AY

Acashandı cangı ay:
Kelib bizni ocakğa
Tirelgendi bügeçe,
Kirirmem deb çardakğa.

Bir tutayim men anı,
Deb örledim ocakğa,
Açıuğa ua, cangı ay
Cüzüb ketdi uzakğa!

Kayıkçıkça, sarğala,
MINGİ TAUDA ornaldı,
Cuku sinngen ellege
Bellyau ayta ol qaldı.

Tang atsa ua taşada,
Arıb, qalkır cangı ay,
Kün batsa ua, biyağı
Colğa çığar, cıltıray!

MENIKIDI

Menikidi, meniki
Kökde buhar bulutçuk,
Menikidi, meniki
Nür auazlı bulbulçuk!

Közlerimi kamathan
Kün tayaççık meniki,
Gokkalağa can athan
Göbelekke meniki!

Menikidi, meniki
Cel keltirgen hapaççık,
Menikidi, meniki
Cerge tüşgen çapraççık!

Közüm körgen dun-duniya
Büteuley da meniki,
Mamırlıknı kuuançı —
Meniki bla seniki!

SEYIR KAMPETLE

Tögerek ak minçakçıkla
Kökden zır deb tögüldüle,
Bir birine tiyib, çartlay,
Kampetleça köründüle!

Bilmey edi Mariyamçık,
Köknü allay çomartlıgın —
Kaba ketib buzçukladan,
Ol aurutdu tamakçıgın.

CAŞCIKNI İYİH KÜNÜ

İYİH KÜN

Çabak tutama dedim da,
Galoş çığardım,
Anı kayıkçık etdim da,
Colğa aşırdım.

Üyge aşığıb keldim da,
Men gardoş artdım,
Mallağa aş-suu berdim da,
İşni tındırdım!

Egeşigim tebdi da —
Koyça makırdım,
Cetib, sırtıma mindi da,
Atça çapdırdım!

Endi tauruh ayt, — dedi da,
Aytıb, küldürdüm...
Endi ua, boldu!-dedim da,
Kölün kaldırdım.

Ingir ala ua, aldım da,
Kino qaradım...
«Uçhan tabakğa» mindim da,
Uçub, kuuandım!

КАРАЧАЕВ — ЧЕРКЕССКАЯ
РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ДЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА
357100 г. ЧЕРКЕССК

Men Afrikada qondum da,
Cayau cürüdüm,
Qolan pilçikni kördüm da,
Anı cerledim!

Aylana, men aç boldum da,
Gircin izledim,
Strausdan gakkı aldım da,
Qıymaq bişirdim!

Qıymağını kesim qabdım da,
Cırlab,carıdım!
Aç sarıubekni kördüm da,
Qorkub, qıçırdım...

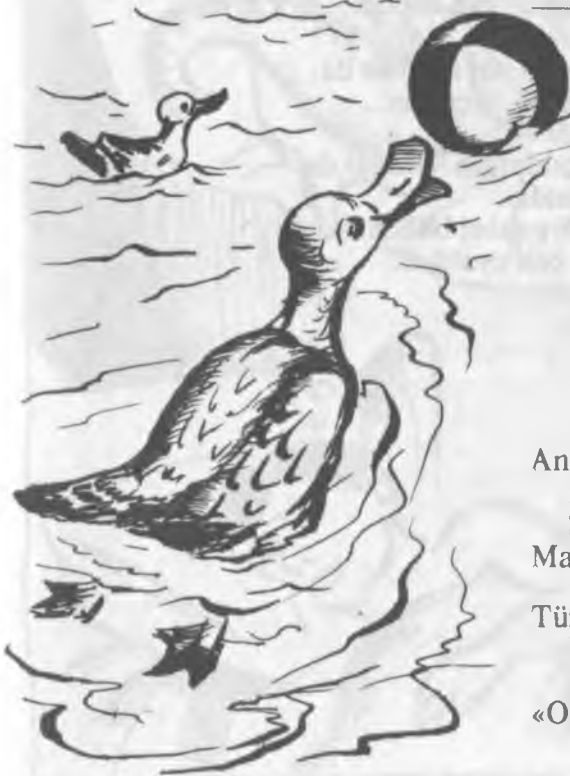
«Qalkıbını qaldıng?» — dedi da,
Anam uyatdı...
Tüş körgenimi bildim da,
Bir bek uyaldım.

IYIH KÜN...

TOBUM

Tobum suuğa tüşgendi,
Menden uzak ketgendi,
Cetalmayma uzalıb,
Cılarım da kelgendi...

Babuşçukla küldüle,
Tobnu sürüb kördüle,
Ol oünnu aratıb,
Arı-beri cüzdüle.

Ana babuş tebedi,
Dauur-süyür etedi,
Sora tobnu sıyırıp,
Ma!-deb,manga beredi..

Tüz etmedim köreme,
Uyalğandan öleme.
Babuşlağa tobumu:
«Oynağız!»-deb bereme.

TENGİZ ATÇIK,

Tengiz tolkunnu tutub calından,
Üsüne mindi cigit Ahmatçık,
Bara-bardı da, cetib çağağa,
Tas bolub qaldı ol seyir atçık.

«Kımmu cutdu da, qaydadı atım?» —
Deb cüreksinedi, izley. Ahmatçık,
Sora ızına qarab, quuandı —
Mayna, keledi biyağı atçık!

Keledi kişney, ösgenden öse,
Başcılık ete tolkun cılkığa,
Bu col kesi da açık bildire
Tutdurmazlığın kesin çaşcıkğa.

«Ullu bolsam men, cerlerme seni!» —
Dedi emilik atha Ahmatçık,
Ol a, çaşcıkını koymay kesine,
Tolkun cılkıda baradı qaçıb...

ÇİPÇIKLA

«Cip-cip» ete, arbazda
Sekirelle çıpçıkla,
Izleydile aşarık
Qış künlede cazıqla.

Sabiyle ua, kayğırıp,
Ol seyirlik canlağa,
Sebedile kün sayın
Gircin umur alağa...

Caz cetgenley, borçların
Kaytaralla çıpçıkla:
Tereklede, cayılıb,
Izleydile kurtçukla.

Kurtçuklardan kütulub,
Türlü-türlü kögetle
Zaran cetmey bişerle,
Tepsibizge tüşerle!

CABALAK K AR

Cau,
cau,
cabalak,
Taunu, t zn  etib a !
 uuanadı tabi at
Kelgenine a   onak!

Cau,
cau,
cabalak,
Taunu, t zn  etib a !
 akıradı teng igim,
 olunda ua —  ar cummak!

Cau,
cau,
cabalak,
Taunu, t zn  etib a !
Adam, cer da  uana —
Bek seyirdi bu comak!

CIGER CAŞCIK

Buhar borklü Ahmatçık
Giliuçuğa minedi,
Akkasını allında
Koy sürüünü süredi.

Ol korkmaydı bõruden
Heda kalak itleden,
Kamçıgı-kolunda,
Cırlay bara tiklede:

— Oy, orayda, orayda!
Kayda, kim bar bılayda?
Korkmay eseng, çık beri,
Korka eseng, ket keril!

Buğunngandı tülküçük,
Taş artında-borüçük,
Tasdı-cokdu koyançık,
Cerge kirdi lobançık...

— Oy, orayda, orayda!
Men Ahmatma, Kumuşdan,
Kart atam a-Macitdi,
Urunuuda cigitdi!

Teren hansda kalın çık,
Koyla küted batırçık,
Giliuun da otlata,
Sançıkların oynata!

CANGI CIL

Sen oğur bla kel,
Cangı cıl,
Kıuançing bla kel,
Cangı cıl,
Karnı çomart seb,
Cangı cıl,
Kralğa tıñlık ber,
Cangı cıl!

Canı bolğannga
atılmasın oq,
Bolsun nasıbdan
Adam ulu tok,
Kazauatlağa
cerde orun coq,
Ey, qobuzumu
sındırmasın oq!

Sen oğur bla kel,
Cangı cıl,
Kıuançlanı ker,
Cangı cıl,
Alğısımı cek,
Cangı cıl,
Muratıma cet,
Cangı cıl!!!

ZUHRAÇIKNI KAYĞISI

Tengiz cılı tili bla
Cağanı calaydı,
Zuhraçık a,cuuunmay,
Ne ese da cılaydı.

Ol cılaunu çurumun
Anası soradı,
Burnun tarta, kızçık, da
Kölündegin aytadı:

— Kökden künnü tartıb suu
Oy, cutub baradı.
«Annya, endi ne etebiz?» —
Deb biyağı cılaydı.

Kün bathannı köred da,
Anası küledi,
Zuhraçıkni kuçaklay,
Cuuab da beredi:

Korkma, canım, KÜNÜBÜZ
Solurğa batadı,
Ma sanga da «cukla» deb,
Tengiz bellyau aytadı!

ERKE KIZCIK

Aminatçık, erke kızcık,
Bügün aurub catadı,
Küe-biše, üşçügüngen
Cuuurğannı atadı.

Dohturlanı körgenley a,
Seyir amal tabadı:
Körmezle deb, cuuurğan bla
Ol başçıgın cabadı.

Iyne çança tebresele,
«Süymeyme!» deb cılaydı.
Darman içmey, küe-biše,
Kılığı bla kıynaydı.

Boluşlukğa egeçine
Muhammatçık aytadı:
«Cılamasın, men içeyim,
Ol darmanı kaydadı?!»

BELLYAU AYTA

Tang athanlay Patüşçuk
Erlay qobub, kiyinir,
Cathan ornun cıyib ol,
Üynü ariu sibirir.

Cumuş etgen zamanda
Siz kørgeegiz anı:
Cıltıratıb koyadı,
Cuuub, sauut-sabanı!

Andan sora gincisin
Tazçıkda cuuundurur,
Anı beşikge salıb,
Bellyau ayta olturur:

«Bellyau, bellyau, çortburunçuk,
Seyirlik gitçeçigim,
Seni alıb ketmesin
Meni ullu egeşçigim!»

Bellyau ayta, ol kesi da
Cuklab qalır gincisi bla...

KOLAN KIŞTIKÇIK

Gitçe kolan kiştikçik
Terek túbde catadı,
Ol, muruldab kesine,
Kesi bellyau aytadı.

Anı esleb çıçançık,
Üçügüne kaçadı,
Eşigine çüy salıb,
Terezesin cabadı.

Kiştikçik a, uyanıb,
Tırnaqların bileydi,
Kök kanatlı çıpcıknı
Tutar madar izleydi.

Kisiu kaldı kuralıb —
Çıpcık kökge uçandı,
Mıyıkların da calay,
Biyagınlay cathandı.

Sak boluğuz kiştikten,
Cürekçigi kaynaydı,
Ol bir közün da kısıb,
Neni ese da maraydı!

CAŞCIQNI KÜÇÜĞÜ

Manga ariu da ayta,
Süek, ötmek atasa,
Sıncırdan a boşlarga
Unutubmu qoyasa?!

Usung tuthan künde ua
Manga hını bolasa.
Tab, bir-birde allıma
Suu salmayın qoyasa.

Har şıqırtha «hap» desem,
Bir kemsizle mahtaysa.
«Kampetle berlikme!» deb
Haman alay aldaysa.

Mıdah etmeseng meni,
Keçe-kün saq bolurma,
Sen iyseng da sıncırdan,
Cukğa ketmey tururma!

CILAUUK

Kanatların keng cayıb,
Kıçıradı guguruk,
Kızbay caşcık a, korkub,
Çakıradı boluşluk,
Ha-ha-ha, ha-ha-ha! Cılauuk!
Kızbay eseng, kızbay eseng, kıs cauluk!

Sekiralmay kölcükden,
Caşcık tüşdü içine,
Cılay-cılay karatdı
Sau oramnı üsüne.
Ha-ha-ha, ha-ha-ha! Cılauuk!
Cılay eseng, cılay eseng, kıs cauluk!

Sengilçekde uça ol,
Bir zamanda cıgıldı,
Çınaçığın sızırıp,
Sau sağıatnı cıladı!
Ha-ha-ha, ha-ha-ha! Cılauuk!
Kızbay eseng, kızbay eseng, kıs cauluk!

Haman cılab tursang sen,
Kızla ayıb eterle,—
Cıla,
cıla,
cı-lau-uk!
Deb betingden külürle!

SUUSAB BOLĖAN GOKKALA

Ariu k  zl   gokkala
Muual-muual boldula.
Ne bolĖandı sizge deb
Ayaz  k  la sordula.

— Bolub a ne bolĖandı,
Biz suusabdan canabız,
Bir bolu  luk, bolmasa,
Endi k  y  b   alabız,

Ayaz celni cakırdı,
Bulut keldi, cel urub,
G  lc  kleni k  rgenley,
Cılab   oydu ol bulut.

Gokkala ua   uanıb,
«Cııamukdan»   andıla,
Olsa  atlay k    alıb,
Cerge kelbet saldıla!

AZAT ETIU

— Atď  ya, beri   ara  ı,
Tutdum   ıpc  k balanı!
A  -suu berib, iyna  lab,
Ba  arıkma men anı.
  y  b  zde turlu  k  du,
S  ygen   ohum bollu  k  du!

—Ay, aperm, aperm,
Seyir canı tuthansal
Ma alay a bir zatı
Unutubmu koyğansa?—
Balaçıkı anası
Çılay-sarnay bolurmu,
Üyün-künün tansıklay,
Bu da midah tururmu?!

Atasını sözüne
Caşçık kulak iedi,
Közün almay çıpçıkdan,
Teren sağış etedi...
Kolçukların cayğanlay,
Çıpçık uçub ketedi!!!

KIŞIUÇUK

—Kişiu,
 kişiu,
 kişiuçuk,
Çıchanlanı tutuçu,
Çıpçıkkanı marauçu,
Sütbaşidan calauçu,
Kesin manga ışıuçu,

Nek turğanla kulakla,
Cim-ciltıray közçükle?
Cankılışca bğülüb,
Cerge küclü kıılding...
Kişiu,
 kimden buğundung?!

Buğunsa da kişiuçuk,
Kanlı cau — kara it —
Sermeşirge izledi,
Kişiuçuk a
 terekge
It cetmezça örledi.

KESING BAR

Dac, dac, daccığım,
Dac etedi caşcığım,
Kölçukların uzata,
Tişçiklerin ağarta!

Dac, dac, daccığım.
Colung bolsun, caşcığım,
Ana kucakdan çıgıb,
Sen barasa uçunub!

Dac, dac, daccığım,
Ullu bolsun caşcığım
İgilege uşasın,
Adamlıkını tutalsın!

Dac, dac, dac ete,
Muratinga terk cete,
Angılısa, esing bar,
Men tutmayım, kesing bar!

BABUŞÇUK

Bak,
bak, bappaçık,
Sappa-sarı cummakçık,
Tazda cüzgen goppançık,
Anda kıuanç tabhançık.

Bak,
bak, bappapçık,
Kıştikleden korkgançık,
Tazdan kesi çığalmay,
Suunu süzüb cuthançık.

Bak,
bak, bappaçık,
Anasın çağırğançık,
Seyirge biz karayık,
Kirgeningça, kesing çık!

BAL ÇIBIN

Bal çibin zu-zu-zu... deb,
Uçub keldi tepsige,
Bal eterge
şekermi
Izley bolur kesine?!

Ol tohtausuz zızıldab,
Esin aldı
kızçıkını, —
Kaşığın cerge atıb,
Üyden hahaylab çıkdı.

— Korkma, Lübuş, kayt beri,
Tiymegenge
tiymez ol,
Sorpang suuub kalğınçı,
Kaşığınğa ie boll

BULBULÇUK

Konub baliy terekge
Bulbulçuğum cırlaydı,
Tübeşirbiz entda deb,
Cuğu menden canlaydı.

Orirara, orira,
Tau artına canlaydı!

Közlerimi da uua,
Tört canıma karayma,
Burhuçuknu körgeñley,
Men koşulub cırlayma.
Orirara, orira,
Birgesine cırlayma!

Seyirsinib bizge kün,
Artmaqçıñın teşedi,
Biz cırlağan cırlağa
Nür tayaqla eşedi.
Orirara, orira,
Cır qanatla eşedi!

MUHTARÇIK

Bizni gitçe Muhtarçık
Ürenedi sanarğa,
Emda Nuhha erişib,
Tırmaşadı cazarğa.

«ANAM» degen söznü ol
Çığaradı alamat,
Şahmat oün oynasa
Egeçine salad mat.

Kıştikleni, itleni
Bek süedi çaşkoçuk,
Ol alağa kolu bla
Aşatadı carkoyçuk.

Ma dağıda işleydi
Samolötla, kağıtdan,
Bir kün birin cerleb ol
Kökge uçar muratda!

ÇUBAR TAUUKÇUK BLA TÜLKÜÇÜK

Ko-ko-ko-ko-ko-ko-çuk,
Baudan çığıb tauukçuk,
Cırlab tebrede cırcık,
Har kimge da bildire
Gakgı tabhanın açık.

Ko-ko-ko-ko-ko-ko-çuk,
Kayrı ketding, tauukçuk?
Bauğa kirib tülküçük
Altın gakgını alıb,
Kaçıb ketdi hıylačı!

Cumuk közli tülküçük,
Gakgılağa sen öcük,
İşibiz bolsun açık:
Ma körürse, çubarçık
Entda qozlar gakgıçık!

Tülkü, tülkü, tülküçük,
Baunu allın saklarğa
Biz tağarbız küçükçük —
Sen kelgenley çabarğa,
Quyruğundan qabarğa!

ŞAYTAN CEL

Oramlanı bukulata,
keldi cel,
Terekleni qaltırata,
keldi cel,
Ocaqla bla kireyim deb
üylege,
Bizni elde ne izleydi,
seyirge?!

Şaytan cel a
Arbazlanı tintedi,
Til almağan
Sabiyleni izleydi,
Izlegenin
Tabmaydı da, açudan,
Kesin talay,
Başha elge ketedi!

Ocaqlanı nek ulutdu,
kelib cel?
Çıpcıqlanı nek qorkutdu,
kelib cel?
Sabiyleni qaçırıp üyelerine,
Terezeden nek qaratdı
seyirge?!

ATIN AYTÇI

Gardoş, kabımı, çügündürmü,
Kök kudoru, gölendirmi,
Çöbleu, nartüh, ginmi deyse —
Sen körürse bizge kelseng!

Tatran, sohan, sarısmakımı,
Kozukulak, kobustamı,
Şibici, naşamı deyse —
Sen tabarsa bizge kelseng!

Bıhı, turma, padracanımı,
Harbuz, hauun, baklacanımı,
Kölung saylab, neni süyseng —
Sen kabarsa bizge kelseng!

Alanı ua baçhabızda
Anam ariu üsdüredi,
Çaga etib, suğarığa
Ol meni da üreteri!

Tahta köget bolub bizde
Nezat çokdu, kim biledi?
Sebgil betli tatlıcıkını
Atın aytçı — ol!

(cilekdi)

ÇAĞINCİK

Cürügeni sak,

Hazırları ak,

Kuyruğu uzun,

Cutluğu özgün.

Kele-kelib ne kördü,
Küçük anga nek ürdü?!

Nek cıladı
ginciçik,
Kayrı uçdu
çakıncık?!

Patüş
çabdı ızından,
Kuru kalıb
«kızından»

TENGLE

Tengimi baçhasında
Birge gardoş qaladıq,
Oynay-küle, sağatha,
İşibizni boşadıq.

Andan bizge keldik da,
Hunabızni tüzetdik,
Biraz soluu aldık da,
Tob oynarğa biz ketdik.

Tobnu kökge uçura,
Zauuklandıq oramda,
Bir zamanda tobubuz
Tüşmey qaldı hauadan.

Izley kelib, qarasak —
Bolduq seyir-tamaşa:
Çakıncikle busağda
Tobubuz bla oynasa!

CAZIKŞINMA

Qar cauadı...
Dobar bla
Qapakçıkğa örleyme,
Sora cerleb çanamı,
Tik enişge tebreyme.

Küçüğümü ozalmay,
Anı kozuy barama,
Kuyruğundan tarthanlay,
Ma...
Cıgılıb qalama!

Üsüm-başım qar bolub,
Teren kürte catama.
Cazıkşınıb sen meni,
Qoy, Dobarım, calama!

ANAMI TUUGAN KÜNÜ

Bügün anamı tuuğan künüdü —
Bügünden carıq kün bolmaz,
Toy-oünladan, quuañ külküden
Tolğandı bizni keng arbaz!

Bügün anamı tuuğan künüdü —
Anamdan ariu can bolmaz!
Kölüne cetib tursaq, bileme,
Qartlıqqa kesin horlatmaz!

Bügün anamı tuuğan künüdü —
Bu künden carıq kün bolmaz,
Ananı sıyın miyıkde tuthan,
Caşau colunda abınmaz!

Anam-canım, mıdahlanma,
Elden caşırtın, ahsınma.
Üydegingden quuanıb sen,
Caşa ömürü sau-esen!

KAÇA KIR

Bet-qol cuuarğa süymegenni,
Çaçın da taray bilmegenni,
Çakmak başına kelib biter
Çıçan matallı qara bittir

Men a bet-qol cuuama,
Çaçnı tarab, cıyama.
Tiymeز manga ol bittir,
Erinçek kız,
Kaça kir!

KETME CAY

MINGI TAUNU sırtı bla
Töngereydi cılı ay,
Cangı tuub,
 kaltıray,
Örge qobdu sarı tay!

Qobub.
Tauğa qaradı,
Seyirsinib, sarı tay,
Nezat bolur,
 köz alday,
Töngeregen, cılthray?!

Celinngemi uşatıb,
Kökge umutlu qaray,
Emeyim deb, atlandı
Sarı ayğa sarı tay!

Tamşayık, degença,
Taunu allma tolğan ay
Enib keldi,
 comaklay...
O, aşığıb ketme, cay!

SALAM KAPKAZDAN

Salam Kapkazdan
bağalı ahluma —
Ata Curtundan
uzakda tuğannga,
Qobanni balham
suundan, tansıqlab,
Urtlam eterge
taralıb turğannga!

Salam cüregi
MINGI TAULUĞA,
Qobanni cırı
qamnda çabhannga,
Terek tamırın
kurutub qoymayın,
Qonak cerlede
quuatlı çakğannga!

Salam ol qalğa
«kaçımçı» ahlumu
Tilin, dinin da
sıyırmay barğannga,
Zarauathqnı
azablı kününde
Tabalab qoymay,
bolğannga bağana!

BELLYAU

Keçe sayın kalkıydıla
Kiştikçikle, dobar küçük...
Sen da cukla, balaçığım,
Tatlı tüşle kōrür üçün.

Tatlı tüşle kōrür üçün.
Rahat cukla, burhuçugum,
Tengleringi arasında
Carık cansın culduzçugung!

Carık cansın culduzçugung,
CER bla KÜNNÜ tuudukçuğu,
Adamlanı quuandıra
Caşa, meni umutçugum!

Bellyau,
Bellyau,
Bellyau sanga,
Bellyau, bellyau bellyauçugum,
Eciu ete bellyauuma,
Cukla da kal, bulbulçugum!

TÜLKÜ

Suu suratça ariuma men,
Uzunquyruk Tülküme,
Hıyla sözge aldanngannı
Men ızından küleme.

Ha-ha-ha... Men —
TÜLKÜLANI TÜLKÜME!

Tatlı tilli bolama da,
İş bacarıb cürüyme!

Har meni bla şöleşgenni
Haman aldab barama,
Bilib içgi sözçüklerin,
Tört duniyağa cayama!

Şoh çaşayma Bõrû bla men,
İt a — kanlı cauumdu,
Tauukçuknu sekirtsem, ol
Cetalmayın, uluydu!

Altındandı sarı tonum, —
Suklandıra kieme,
Bal-cau aşay, kün aşırğan
Akıltokmak TULKUME!

NASIB ÜÇÜN

Suu ne cel kıbsa bir cer tebrense,
Azab çekdire adamlığa,
Birleni öksüz, birleni künsüz
Etib kıoyalla takıyığa.

Anı üçün men nalat bereme
Ölümge kılluk etgenlege,
Tabıgıt küçnü cerge azsına,
Atom bla azab kergenlege!

Bir adamnı da açıtmasın ok,
Mamırlık kelsin CERIBIZGE,
Cıl sayın çağıb bappahançıkla,
Kıuanç bersinle sabiylege!

Ey, ADAM ULU, rahat çaşayık,
Atom sauutnu kıurutub biz,
CETEGEYLINI deu çolpusu bla
Toğurça nasib har biribiz.

CETEGEYLINI deu çolpusu bla
Toğüük nasib har biribiz!

BİRİNÇİ MAYDA

Kün da cılı ışara,
Bayrakla da kızara,
Birinçi MAY bayramda
Toy baradı oramda.
Oraydara, oraydara, orayda,
Toy baradı, toy baradı oramda!

Bir-birlerin alğııslay,
Kartda, çařda tepseydi,
Tepsemegen kauumğa
Harsmı cetdi kağarğa?!
Oraydara, oraydara, orayda,
Hars uruğuz bu öhtemli çaşauğa!

Tepsegenni koydu da,
Akkam, cırlab, oç aldı!
Homuh bolmay, ızından
Çığıb, men da cırladım.
Oraydara, oraydara, orayda,
Artha qalmay, «Oraydanı» cırladım!

Saulay elim kozğalıb,
Quuanç allı bolğandı.
Birinçi MAY bayramda
Toy baradı şaharda!
Oraydara, oraydara, orayda,
Şohluk toü, toy baradı duniyada!!!

KIZÇIKNI CIRI

Kırmaç cauluk kışandı

Baliy teregim,

Duh iyis da etedi

Omağ teregim.

Lya-lya-lya-lya, lya-lya-lya, lya-lya-lya-lya-lya

Duh iyis da etedi omağ teregim!

Bal çibinle, zuuulday,

Üsün basdıla,

Gokkalanı bal sütün

Emib aldıla.

Lya-lya-lya-lya, lya-lya-lya, lya-lya-lya-lya-lya

Gokkalanı bal sütün emib aldıla!

Kelincikça ariudu

Baliy teregim,

Men cırlayma katında,

Tebib cüregim.

Lya-lya-lya-lya, lya-lya-lya, lya-lya-lya-lya-lya

Men cırlayma katında tebib cüregim!

Baliyçikni suğarsam,

Sauğa etmezmi:

Caulukçuğun ol manga

Kıs!-deb bermezmi?!

Lya-lya-lya-lya, lya-lya-lya, lya-lya-lya-lya-lya

Caulukçuğun ol manga «kıs!» deb bermezmi?!

DI-DI-DI-DI...

Cukla deseng, cuklamağan,
Tang atsa ua qobalmağan,
Dı-dı-dı-dı, dı, dı, dı, dı,
Ma ol bizni caşçıkmıdı?!

Oynay, aş-suu izlemegen,
Çakırsang da «oy» demegen,
Dı-dı-dı-dı, dı, dı, dı, dı,
Ma ol bizni caşçıkmıdı?!

Beti-qolu qazan qara,
Kölekçigi para-çara,
Dı-dı-dı-dı, dı, dı, dı, dı,
Ma ol bizni caşçıkmıdı?!

Ammasına kısilğançık,
Cukusurab qarağançık,
Dı-dı-dı-dı, dı, dı, dı, dı,
Da ol bizni HI-ZIR-DI DA!

NEDI, NEDI?

— Nedi, nedi bu kıcırık,
Tang athınçı, tang athınçı,
— Ol a altın gugurukku
Sağaygandı tang athınçı!

— Nedi, nedi hahay-tuay
Kün tiyginçı, kün tiyginçı?
— Ol a bizni oramıbiz
Mal kıstaydı kün tiyginçı!

— Nedi, nedi iyis-miyis,
Men turğunçu, men turğunçu?
— Ol a anam tatlı kuymak
Bişiredi sen turğunçu!

— Nedi, nedi dauur-süyür,
Men cetginçı, men cetginçı?
— Ol a kıştık kuymağınçı
Calab ketdi sen cetginçı!

— Ol a kıştık kuymağımı
Calab ketdi men cetginçı...

ANAMA

Sözleri, makamı da
Keçeruk Baydımatri

Cumşak, köllenib

BİR BEK TAN- SIK BOL- ĞAN- MA DA, O, A- NAM KÖ- ZÜ- ME
KÖ- RÜ- NÜB TU- RA- A - SA, KÜN- LE - DE- ÇA Bİ - YA- ĞI SE -
EN CAU- LUK E- TE OL - TU - RA DO- LUR- SA. A - N- AM,
A- A- NAM, TAT- LI A- NAM, Ü- ZÜL- MESİN CAŞAU- U- NGU
Ö- MÜ - RÜ- Ş, KE- LEY- İM DA, KOY- NU- NGA Kİ- Sİ- LİB MEN,
CÜ- RE- Ğİ- NGİ RA- HAT- LIK- GA BÖ- LEY- İM!

Bir bek tansık bolğanma da,
O anam, közüme körünüb turasa.
Künledeça, biyağı sen,
Cauluk eşe oltura bolursa!

Eciüü:

Anam, anam, tatlı anam,
Üzülmesin çaşauungu ömürü,
Keleyim da, koynunga kısılıb men,
Cürengi rahatlıkğa böleyim.

Sen katlağan algışla bla
Barama çıрмаusuz kısharta columu.
Caşırma da, anam, aytçı,
Cetemidi köñunge bolumum?!

Eciüü:

Ne ese da art közüude
Mıdahlık cenngença köreme seni.
Sauluğunga kayğı bola,
Colğa kuralıb qaldım ertdenli.

Eciüü:

DOBAR

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımtnı

Sabır, öünlü

NE TU - KUM KÜ -
ÇÜK - DÜ ME - Nİ DO - BA - RIM HAM - HO - TU KA - RA - DI,
TO - NU UA - SA - RI! O - RAY - DA - RA, O - RAY - DA,
TO - NU UA - SA - RI!

Ne tukum küçükdü
Meni Dobarım?
Hamhotu qaradı,
Tonu ua — sarı.
Oraydara, orayda,
Tonu ua — sarı!

Em halal şohumdu
Meni Dobarım,
Sıncırdan iyseng da
Ketmez bir carı.
Oraydara, orayda,
Ketmez bir carı!

Akıllı küçükdü
Meni Dobarım,
Qolumu calaydı
Kelse oynarı.
Oraydara, orayda,
Kelib oynarı!

Erikmey oynayma,
Aç etmey anı,
Entda kimni bardı
Billay Dobarı?!
Oraydara, orayda
Ariu Dobarım!

ALLAYLA BARMIDILA

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımını

carık, öünlü

A-TA - A- NA AYT-HINÇI DER-SİN E- TE BİL-NE-GEN

KART A-NA- SI CEBT-GİN-Çİ BUR-NUN SÜR-TE BİL-NE-GEN

A - RA -ĞIZ-DA AL - LAY-LA BAR-MI - DI - LA?

A- RA -BİZ-DA AL-LAY -LA ÇO -OK-DU-LA! BA -AR -DI -LA!

Ata-ana aythınçı, dersin
ete bilmegen,
Kart anası cetginçi, burnun
sürte bilmegen,
Arağızda allayla barmidıla?
— Arabızda allayla çokdula!

Ustaznı aythanların, esge
alıb, etgenle,
Kabinından tengine ülüş
etib, bergenge,
Arağızda allayla barmidıla?
— Arabızda allayla bardıla!

Kesinden tamadanı cuuab
etib, küydürgen,
Çurukların ters kiyib, elni
birden küldürgen,
Arağızda allayla barmidıla?
— Arabızda allayla çokdula!

Har kün sayın, erinmey, üyde
cumuş etgenle,
Ullunu em gitçeni sıyın
birça körgenle,
Arağızda allayla barmidıla?
— Arabızda allayla bardı-bar!!!

KART ANAMA

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımattı

Köllenib, carık

BÜ-GÜN KU-MUŞ-HA KU-RA-LIB, KART AN-NYA-MA BAR-LIK-MA.

BOY-NUN-DAN KA - TI KU-ÇAK-LAB, MEN TAN-SI-ĞIMI ALLIKMA

Bugün Kumuşha* kuralıb,
Kart anama barlıkma,
Boynundan katı kuçaklab, | 2 kere
Men tansıgımı allıkma!

Kart annya bir bek kuuanıb,
Canım-közüm! der manga,
Gardoş hıçınla bişirib, | 2 kere
Kabçı! — deb salır allıma.

Men başhaladan ayırıb,
Kart anamı süeme,
Konakğa barsam, küldüre, | 2 kere
Cumuşların da eteme!

*Kumuş — Karaçayda elni atı

KÖGÜRÇÜNÜM

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımattı

Cengilirek, kıuançlı

KÖK KA-NATLI KÖGÜRÇÜ-NÜM

BU-LUT- LA- NI KIR-KA-DI-I TÜR-LÜ, MÜR-LÜ BU-RU-LA OL,

ME- Nİ KUU -AN-DI - RA -DI, OY, ME-Nİ KUU-AN-DI-RA-DI-I!

Kök kanatlı kögürçünüm
Bulutları kırkadi,
Türlü-mürlü burula ol,
Meni kıuandıradı.
Oy, meni kıuandıradı!

Kanatlarım bolsa meni,
Uçar edim ızından,
Kögürçün a aylanadı
Aşhılığa bazına.
Oy, aşhılığa bazına!

Közden taşıyıp kalsa ua,
Men batama kaygıga,
Colun tıyğan bolurmu deb
ırğakburun kırtıcıga!
Oy, ırğakburun kırtıcıga!

Kün tobçukça, miyikde ol
Cangı oüü kıyadı,
Arısa ua, uçub kelib,
İmbaşıma kınadı.
Oy, imbaşıma kınadı!

GINCIM

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımarnı

sabır, kıuançlı

CÜ- RÜ, DE-DİM, CÜ-RÜ-DÜ
GINCI - ÇI-GIM ME-E - Nİ, SÖ - LEŞ DE-DİM, „AN-NYA“ DEB,
OL KÜLDÜR- DÜ E- EL- Nİ. LYA, LYA, LYALYA, LYALYA LYA LYA,
OL KÜL - DÜR-DÜ EL-Nİ!

Cürü,-dedim,-cürüdü
Ginciçigim meni,
Söleş,-dedim,-«an-nya» deb,
Ol küldürdü elni.
Lua-lua-lua-lua, lua-lua-lua,lua-lua,
Ol küldürdü elni!

Cukla,-dedim,-cukladı,
Közcüklerin cabıb,
Anga bellyau aytayım,
Beşigine salıb.
Lya-lya-lya-lya,lya-lya-lya,lya-lya,
Men bellyau aytama!

Gincim cuklab kobargâ
Tigeyim da çepken,
Anı kiyib körse, ol
«Sau bol!» —

dermi eken?
Lya-lya-lya-lya, lya-lya-lya, lya-lya,
«Sau bol!» — dermi eken?!

BULUTLA

sözleri makamı da
Keçeruk Baydımatri

Akırın, köllenib

SÜ-ZÜK BU-LUT-LA
MUT-HUZ KİZA-RIB, CA-BİB TU-RALLA MİYİK KENGLE-Nİ,
KÜN-LEDEN E-SE BÜ - GÜN SALKIN-DI TUU-ĞAN ELİ-Mİ
CAY-Gİ ERT-DE-Nİ ER-KİN CÜ-ZÜ-GÜZ, KO-NAK BU-LUT-LA,
TÜ - SÜ-GÜZ BE-Rİ, ÇI-ĞI-GİZ ÖR-GE! CA-NGİZ BİR ZATNI
Tİ- LEY-ME SİZ-DE -EN: BUZ-NU, BURÇAK-NI KU-YMAĞIZ CER-GE!

Süzük bulutla, muthuz kızarıb,
Cabıb turalla miyik kengleni,
Künleden ese bugün salkındı
Tuugan elimi cayğı ertdeni.

Eciüü:

Erkin cüzügüz, konak bulutla,
Tüşügüz beri, çıgız örgel!
Cangız bir zatnı tileyme sizden:
Buznu, burçaknı kuymağız CERGE!

Bek caraşalla kızıl bulutla
Ağ tau başlağa, çaşıl sırtlağa,
Kim bilsin, bugün kallay umut bla
Kalkıy bolurla taulada ala?!

Eciüü:

Issi künde cer kurgak bolsa,
Cibitirlemi, cangurnu boşlab?
Oğese, kuru salkınlık bere,
Tururlamı boş kurgakğa çaşnab?!

Eciüü:

ÇOMART CULDUZUM

**sözleri makamı da
Keçeruk Baydımattı**

Akırtın, Öhtem

**Kalay seyirdi ma bu duniya-
Suklanib karayma to'gerekge,
Kalay ashidi ma bu duniya,
Suyemeklik otnu salib cürekge!**

Kızıl gokkağa bal çibin konub,
Emedi sütün hurmetli CERNİ,
Marka kozuçuk, közleuden toğub,
Hansnı üzedi, cıltıray erni.

Cayğı kılçukde aq kankaz üyür,

**Köz ıynaklaydı, rahat çaykala.
Alaköz kızçık ne şıbirdaydı,
Sebril betçigin künnge calata?!**

**Duniya carığını körgenli beri,
Süymeklik otum cannganlay tura,
Adam balası alay çaşasın-
Mamır çaşağa menley baş ura!**

Comart culduzum-

kelbetli CERİM,
 Kalay nasıbdı sende tuuğanım!
 Keçe da, kün da seni baş cıring-
 ANA GÜREKNI rahat urganı!!!

CURTUMA

Süyseng tüy meni, süyseng — süy,
Erkinse, Curtum, nege da,
Haman da sınab, sınab, bil, meni,
Kıyın işlece cege da.

2 kere

Süyseng süy meni, süyseng — tüy,
Bek erke ösge kızınma,
Bir kün abınıb, aç cılasam,
ANA CILIUNU kızınma!

2 kere

Süyseng tüy meni, süyseng — süy,
Tersligimi ua — költürme,
Ne bek tehseng da, bağılı Curtum,
Ögelik etib, öltürme!

2 kere

sözleri makamı da
Keçeruk, Baydımattı

Erkin, talpı

SÜY-SENG TÜY-MENİ, SÜ-ÜY-SENG

SÜ-ÜY, ERKINSE, CURTUM, NEGE DA-A HAMAN DA SI-NA-AB,

SI- NAB BIL MENİ-I, KİY-İN İŞ-LE-GE CE-GE DA-A'

DAU
tamsil

Börü,

Tülkü,

kart Çakan

Bir tilli boldula da,
Ol tiyreden Koyannı
Marab, colun aldıla da,
«Auruuların» caşıra,
Başladıla dauların...

— Sen, -deydi Börü, hınırak, —

Birde başlay dauurnu,
Nek kızgaysa cauumu —
Can basmaucu Aslanı?!
Tünene ua, açuğa,

Tutmağansa kolumu...

Sen unutma, hayırsız,

Tamadağa borçungu:

Kalğanlaça, sen anga

İşde tüşgen paydadan,

Kesing cutub barma da,

Ülüş, etib, bere tur!

Aythanıuı etmeseng

Bolur sanga başhası...

Bir kün işden kıstalsang,

Bu hayırlı başhasız

Sen kalırsa baş kaşıyl..

Seyirsinib,

Koyançık,

Kallay cuuab berirge

Bilmey kaldı Börüge.

Ma Tülkü ua, hıylacı,

Bulgay-bulgay kuyruğun,

Kesi allına köz kısa,

Kesin sözge koşadı:

— Koyanlardan, ayırıp,

Bek süeme men seni,

Mahtay-mahtay halingi

Til cauum da kurudu.

Ah...

Bu art közüde

Quturtalla tüşlerim!

Caşırmayım men sende-

Körgen zatım tüşümde

Bolmay qalmaz tünümde...

(Sözün böle, hıylacı,

Cılamsırab, ahsındı)

Oh-oh, saq bol,

Qoyançık!

Ma bir ullu auuzlu,

Toymaz, muhar qarınlı

Meni kucur tüşümde

Seni tutub, cutadı,

Sora menden soradı:

«Da bu tatlı Qoyannı

Cuuuqları barmıd?!»-deb...

Cılauungu da ete men,

Qüreşgenem qoruulab,

Uydegingi,

tengingi,

Auruğunçu bauurum!

Oh...

Boş bolmazmı korkuuum?!

Keç bolğunçu, aqıllı,

Sen, caraşıb Börü bla...

Tülkü auuzğa çaba,

Qart çaqa da alındı:

— Örekulak dauurçu,

Bizden tüzlük daulauçu,

Şağatları katında

Men aytayım açıqdan:

«Es bölmeyse borçunga,

Artıda qallıq hucunga!

Bıtır ma bu zamanda

Otlaganeng başhamda...

Endi ua, sen, şohçuğum,

Bir sağatnı içinde

Keltirmeseng borçungu

Quuanmazsa kününge —

Ot salıkma üyüñge!
Kesingi ua!..

Örekulak, korkğandan,
Beti-kutu da ketib,
Çögeledi...
Dauçula ua
İçlerinden küledile,
Amanlıkñı süredile.

Bir zamanda, sen bilseng,
Canıuarla koy eseng,
Adamlağa seyirge,
Saulay ullu tiyrege,

Koyan

Örge kobadı,
Sermeşir kan aladı,
«Tüzlük üçün sermeşib,
Tab ketsem da çaşaudan,
«Korkak» atım tas bolur,
Üydegime sıy bolur!
Turaklamay çirt artha,
Kereklerin bereyim,
Ma bu betsiz itleni!» —
Degen sağış etedi,
Sora ayıtıb tebreydi:

—Da köb tözdüm... Endi ua

Cokdu tözer qaruum!
Başhalağa uşarğa,
Başhalaça çaşarğa
Men süy-mey-me!
O, bet coyğan cırthıçla,
Şatılğanla ulhuğa,
Üsügüzde ayıbnı
Tört duniyağa cayayım!
Anı Aslan eşitse,
Oynay turmay, bek cengil
Ornuğuznu tabdırır,
Sizge issi kabdırıbl..

Nek bolduğuz bılay şoş,
Calınngan közcükle bla

Karamağız manga boş! —
Dey,

Koyancık esneydi,
Ayak bögüb, tebseydi!..
Dauçula ua titiredile,
Bir birine köz-kaş bla
Halların bildirdile.

Sora Börü, tözalmay,
Tülkülendi, calındı,
Tüz cau kibik çağıldı:

—Canım-közüm, o şohum,
Keçerikse bu col sen,
Teyri adamı, bolduk ters!
Barıbizga berding ders!
Tut,

bereme qolumu,
Bir da kesmem colungul
(Börü, cetib, Qoyannı
Kuçaklaydı, bay ete),
Ma bugünden arı ua,
Şanga hını Bolğannı
Üzerikme men başın,
İçerikme, bil,kanın!—
Dedi Börü, mahtana.

Qart Çakan a içinden
Ahsınadı, küedi:

«Ah, men carlı! Men carlı!
Kayrı kaçsın Qoyarıdan —
Ulluauuz cırthıçdan?!
Qarayma da, tişleri—
Cippa-citi bıçaqla!
Kaçama da, ne boladı,
Kaçmayma da...
Ne aytsam da ol keçmez,
Endi manga col bermez!
Ol!

Qaydan da tübedim
Cutdakayğa-Börüğe,
Nek aldatdım kesimi
Qanı kellik Tülküğe!

Bir günahım bolmay, men
Can berirge tebredim». **Ol sağışnı uuundan**
Es taşladı kart Çakan...

Tülkücan a col ızın
Kuyruğu bla sibire,
Mukut bolub kaçadı, —
Elge külkü açadı.

Koyançık a, tohtausuz,
Zauuk halda küledil
Qaydan eştdi ese da,
Bu dauurnu eşitib,
ASLANIM

da keledi...

TOY BARADI ÇEGETDE

TOY BARADI ÇEGETDE

Cangı cılını keçesinde büteu canıuarla cıyılıb çeget talada toy etdile. Ullayğanla, qarısuzla dükküçlege olturub, bayramnı seyirine qaraydıla. Alanı bir canlarında kobuzçula toyçulanı carıq tepseulege uçunduradıla...

Kağadı aslan dauurbazda, soğadı tülkü kobuzda, börü-sıbizğıda, ağaç koyançık — kıl kobuzda...

Oy-da-ri-da, oy-da-ri-da! Oy-da-ri-ra, oy-ra-ra!

Canıuarla ekeu-ekeu bolub, tüz tepseude çaykaladıla, abezekge baradıla: kaplan saylab nögerge ariu maralını, caz kiştik a — kiyik eşkini, börü — korkak koyannı, kirpi — çıçançıkını...

Tereklege konub, kanatılıla harsnı bardıradıla, olturğanla da, kızıb, «kolların» oynatadıla: Hars-hars! Hars-hars!

Kobuzçula cangızğa bardırğan makamnı soğub, börünü alay tepsetdile, -bir çuruğun tas etginçi ol!

Cigit börü tepsegenin tohtatmay, kobuzçulanı arıtayım deb, anda-sanda calan ayağına, cılıtırğa, kolu bla uzala, urçukça buruladı. Toyçula sızgırıb, harsnı kıziudan kıziu urub, — «Ey, homuh bolma! Hars-hars!» deb, kıcırıb, arıy başlağan börüğe kanat bitdiredile.

«Kara sen mınğa!» deb, kobuzçula keslerin horlatmazğa küreşedile. Sora börü bir cerde süelib, sanların kaltıratıb tebregecinde, cıyılğan camağatha allay külkü tiydi, ay bla culduzla eşitib, coppu cıyılıb kaldıla. Seyirlikge qararğa!

Eriñek aü ua, ol kobuz tauuşnu, cırnı, külkünü eşitib: «İy, bıla şaşhanmı etgendile! Nek bermeydile manga tınc cuqlarğa?!» deb, sol canından ong canına buruldu da, biyağınlay huruldab başladı.

Toy a baradı! Har cürekde aşhı umutla, tatlı muratla tuudura, alay baradı!

Keçe arasında ua Cangı Cıl kelib, oğurlu kanatların keng caydı...

AMMA BLA TUUDUĞU

Üynü katında baliy terek ösedile. Terezeni açanlay, mınçaqlaça, baliyçikle kolunga ısladıla, terekni casandırıp, köznü iynaqladıla.

Baliyçikle alkın igi bişmegendile, bir canlarına nür tögülüb, kızarıb başlağanlıkğa, kün tayakları hazna körmegen canları alkın aqdıla, bozdula.

Ahmatçık, kart anasını aythanına sıyrılmay, ol baliyçikleden kabıuçandı.

Bügün da, terekge örleb, cel tüşürge çipçık uyanı butaknı üç ayırısına saldı. Tüşerikmidi eken, deb butaknı silkendirib da kördü. Sora biyağı baliyçikleden kabıb başladı.

— Men nença kere aythan edim, terekge örley turma deb? — ammanı açılma auazı eşitildi. — Sen ullu aythannı eterikmise, oğese eterik tülme?! Busağatdan beri tüş! Ol çiy zâtları aşasang, ölüb kalıksa!

Ahmatçık, ammanı körüb koyğanın oguramay, tüşüb başladı.

— Kart annya, korkma, öllük tülme, — dedi Ahmatçık, auazcığın cumuşatıb.

— Men tünene da, tüneneni tünenesinde da aşığanma baliyleden. Ma cuğum da aurumaydı! deb, köllekcığın örge tartıb, qarınçığın açdı.

— Hay-hay-hay! «Dob» deb terekden ketib qalsang a, biz ne eterik edik? — deb amma, akırın uzalıb, Ahmatçıkı tutdu. — Endi kalaysa? Kabınga cıyayım mı?

— Oy, annya, iy da koy! Men çipçıklanı uyasın işlerge örlegen edim, — deb ol, ammasını kolundan içinib, arlakda tauuk tükleni cıyıb başladı. — Alanı ua ne eterikse? — deb amma, akırın, atlay, katına cuuuklaşırğa izledi. Ahmatçık a, dağda arlakğa canlay, cuuab berdi:

— Çipçık uyağa salıb, anı için cumuşak eterikme. Endi birçik örlesem, uruşmazsa da?

— Kuru bir kereçik üçün uruşmazma, — dedi, işara, amma...

ESLİ

Uzun mıyıklı ana kiştik, rezin çurukla kiyib çabak uğa kuraldı. Ertiden bla ertide ol, suu çağağa kelib, al ayakçığını tırnaklarına balaları kazıb bergen kırtçukları ilindire, anı kırmak ornuna suğa iydi. Köt saklamadı...

Çabakla bir biri ızlarından süygen hantlarına aldandıla.

— Ha! Hoş kel! — deb, kiştik ışara, çabakları suudan cığara edi. Alanı biri kolundan sekirib suğa tüşgeninde, kiştik ızından mıllığın atdı. Suunu túbünde cüzüb, kaçınıcı çabaknı tutarğa umutlab, carlı kiştik sarıubekni auzuna tüşerge azdan kaldı. Sora alayda, sarıubekni burnundan tırnadı da, ol esin cıyğınçı, okça cüzüb, suudan çıkdı.

Üsü-başı suu bolsa da, asırı korkğandan uuak-uuak kıtırasa da, kiştik colnu uzunu cırçıkla murulday, kalgan çabakların üyge alıb kelib, balaçıklarına üleşdi. Kesine ua cık da kalmadı. Anı esleb, kılakçıkları bla kıyrukçuğunu uçu kara bolğan çımmak kişiuçuk: Sen da, anam, bir kab! — deb, kesini ülüşünden saylab, ullurak çabaknı anasını allına saldı.

CÜCEK

Gurt tauuk, üydegisin da tizib, kurtçukla, kamcakçıkla izley, başağa cayıldı. «Cücü» degen, kara kanatları bolğan aq cücek, bir ariu göbelekgeni esleb, anı ızından ugulub, anasını köz tuurasından taşıydı.

Ko, koko, ko! Cücü, sanga aytama, busağatlay beri kayıt! — deb çakırdı anası.

Cücek a anasını kıcırığına es bölmedi, tohtamadı.

Göbelekgeni tutmasam, künüm çokdu! — deb ol, anı ızından, sekire-sekire, baradı. Göbelekge ua, kesin tutdurmay, bir gokkalağa konadı, bir miyik uçadı, — Cücünü kozuğança etib, üyüne ketib baradı. Üyü ua uzakdamıdı, cuuukdamıdı, terekdemidi, oğese, taş túbündemidi, Cücü kaydan bilsin anı?!

Kara kuş a, taunu figinden karab, «Etme, etme anangı aythanın! Kayıtma, kayıtma ızınğa! Qalay aqıllı cücekçikse sen!» deb, içinden kuuanadı.

Sora, gurt tauuk boluşluğa cetmezligin körgeninde, sadakça tüşüb, öümsüz cürügen Cücünü sermab alıb, tau artına uçub ketedi...

KAZÇIK

Ana kaznı ızından suuğa-suuğa sekirdile balaçıkları. Birçigi ua turakladı. Boüncüğün da sozub, közü karab, bir biri ızlarından tizilişib cüzgen karnaşçıklarına, egeşçiklerine karaydı.

Balam, korkma, sen da çinga beri, — deb çakırdı anası.

— Korkak! Korkak! Tur alay! — deb kıçırdıla kazçıkla da.

Kesigizsiz korkakla — deb, ol arı-beri cürüb tebredi, tüzü,cağağa cetgenley, cürekçigi katı urub, arlakğa canlay edi.

Biyağıla, tohtamay biyağınlay enikleb tebredile: «Kor-kağ! Kor-kağ!». Korkaknı ua, asırı açıudan közlerinde ciltinle oynab başladıla. Neni da unutup, — eniklegenleni birin tutub bir culkayım deb, çabıb barıb, suuğa tüşüb kaladı ol. Canı çığıb, «o hahay, anam, batama!» deginçi, kalğanlaça, suuda çaykala turğanın esledi. Sora küle turğan karnaşçıklarına, egeşçiklerine burulub: «Kördüğüzümü, men da cüze bileme!» — deb kıuanç allı kıçırdı da, bir suunu tübüne taşaya, bir başına çığa, arı bla beri cüzüb tebredi!

SVETOFOR

Svetoformu caşıl közu açılğanında, Kıyançık, kesin öünnga berib, colnu ötmedi. Ma sora kızılı cannganında ua, millığın colğa atdı. Atsa atсын, kart Börü cürütüb kelgen meşinanı tübüne tüşüb, caralı boldu. «Ay, ayay,yay... Öldüm-ketdim!» — degen kıçırık-sıyıtına millet

cıyıldı. Carlı Börü ua, asırı korkğandan, tişi tişine tiymey: — «Bir tersligim bolmay turğanlay, köremisiz bu işni!» — deb cıladı...

Қоянçıқını ua bir başha мешина bla caralıları bakған үйге eltdile. Anda ua anı ezilib turған аyağıна baylau saldıla, darmanla içirdile.

Бағылған zamanında Қоянчық birda bir көб kitab okub чıkды.

«SVETOFOR» atlını ua, süyüb, talay kere alğandı қолuna, anda cazılғannı azbar oғuna etgendi. Anı bla қалмай, birgesine бағылған тülкүчүкlege, gugurukkuға, cımmak күчүкge, pilge da okuғandı.

Da, endi ua Қоянчық alay ақиллы болғанды, ma кеңе arası уyatıb, «Svetoformu» coruғun sorsaғız, ol cangılmayın aytıb berlikdi:

— Ey, colouçu, tohta ser
Svetoformu san etseng,
Açımazsa colungda,
Қуuanırса nasıbdan!

Svetoformu ua
Қızıl көзү canса — tebme ornungdan!
Sarısı açılса — serı hazırlan!
Caşılını ua aytıuu — aşı colğa bar!!!

BAŞLARI:

AYT, DESEGİZ, AYTAYIM

Sauğa	7
Qarılğaç	8
Col bolsun	9
Cangur tohtasa	10
Sabıyçıkla tuuğan üyde	11
Eki caşçık	12
Sizniki ua?	14
Acaşhan ay	15
Menikidi	16
Seyir kampetle	16
Caşçıkını ıyıl künü	17
Tobum	20
Tengiz atçık	21
Çıpcıkla	21
Çabalak qar	22
Ciger caşçık	24
Cangı cıl	25
Zuhraçıkını kaygısı	26
Erke kızçık	27
Bellyau ayta	28
Qolan kiştikçik	29
Caşçıkını küçüğü	30
Cılauuk	31
Suusab bolğan gokkala	32
Azat etiu	32
Kişiucuk	33
Kesing bar	34
Babuşçuk	35
Bal çibin	35
Bulbulçuk	36
Muhtarçık	37
Çubar tauukçuk bla tülküçük	38
Şaytan cel	39
Atın aytçı	40
Çakıncık	41
Tengle	42
Cazıkşınma	42

Anamı tuuğan künü	43
Kaça kir	43
Ketme, cay	44
Salam Kapkazdan	45
Bellyau	46
Tülkü	46
Nasib üçün	47
Birinçi mayda	48
Kızçıknı cırı	49
Dı, dı, dı, dı	50
Nedi, nedi?	51
Anama	52
Dobarım	53
Allayla barmıdıla	54
Kart anama	55
Kögürçünüm	56
Gincim	57
Bulutla	58
Çomart culduzum	59
Çurtuma	60
Dau (tamsil)	61

TOY BARADI ÇEGETDE

Toy baradı çegetde	70
Amma bla tuuduğu	70
Esli	72
Cücek	73
Kazçık	74
Svetofor	74

Keçerukları Seit-Mazan bla
Tekelanı Ceminatnı kızı
Baydımāt

TAU MINÇAKLA
*Sabiylege nazmula, cırla, haparçıkla
karaçay-malkar tilde*

Redaktor Şıdakları Ahmat, Aliyni çaşı
Suratçı Mijalanı Umar, Kırım-Geriyni çaşı

Kitab basma •AMINAT•
357190, Karaçay şahar, Sadoviy oramı, № 2

Сдано в набор 28.07.93. Подписано в печать 05.08.93. Формат 70х90¹/16. Бумага писчая.
Гарнитура Таймс. Печать офсетная. Физ. печ. л. 5. Заказ № 3099

Издательство, расположенное по
адресу: 357100, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47.
Телефон: 0357-100-47.

Тираж 1000 экз.
Цена 100 коп.

Издательство "Кавказ" г. Черкесск
Печать 1990 г.

Карачаево-Черкесское полиграфическое объединение.
357100, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47.

